

INSTYTUT PROGRAMÓW SZKOLNYCH

H I S T O R I A

Wstępna wersja programu
dziesięcioletniej szkoły średniej

8
75)
Warszawa

Grudzień 1975

PL I-38(1,75)

Historia : wstępna wersja programu dziesięcioletniej szkoły średniej /
Instytut Programów Szkolnych. - Wyd. 1. - Warszawa : [S.n.], 1975. - 34
S.

Einheitssacht.: Lehrplan <Polska> / Geschichte / 1976

10-jährige Mittelschule

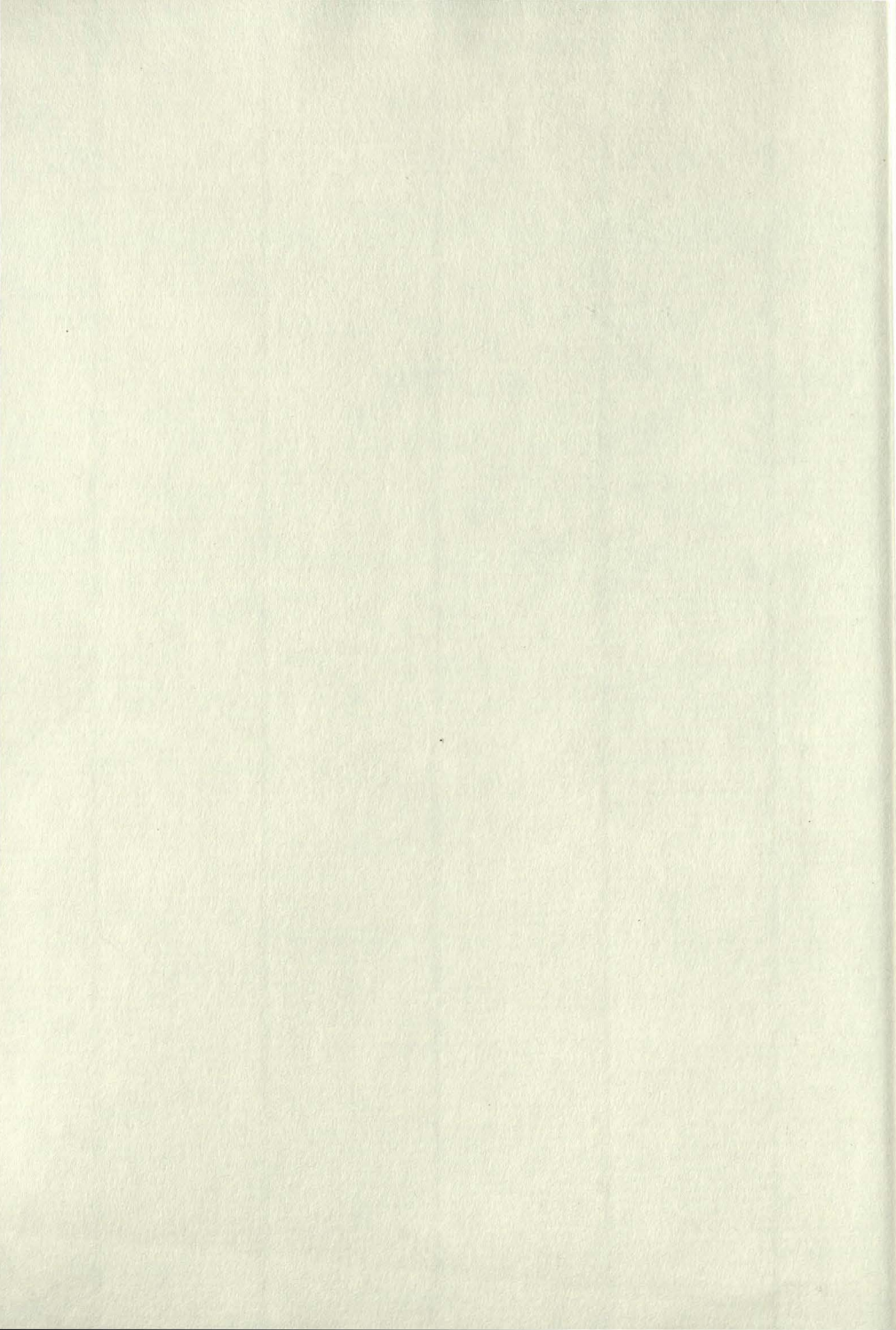
Als Ms. vorhanden

94/1543

Georg-Eckert-Institut BS78

1 064 932 8

INSTYTUT PROGRAMÓW SZKOLNYCH

H I S T O R I A

Wstępna wersja programu
dziesięcioletniej szkoły średniej

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek -

84/1593

Warszawa

Grudzień 1975

Uwagi na temat przebiegu pracy nad wstępną wersją projektu programu w 10-letniej szkole średniej

Projekt programu w 10-letniej szkole średniej powstał dzięki poprzednim fazom prac przygotowawczych: opracowano kilka wersji ogólnych założeń nauczania historii, zarysu treści i celów oraz przyjęto koncepcję nauczania historii w 10-letniej szkole średniej, która została opublikowana w Biuletynie IPS. Opracowanie tej koncepcji w postaci propozycji wprowadzenia szczebla epizodycznego do klasy IV oraz systematycznego kursu nauczania w klasach V-IX, zarysu treści w poszczególnych klasach, czuury - możliwe było dzięki szerokiej współpracy ze środowiskami historyków badaczy oraz nauczycieli historii. Wyrazem tego było m.in. przeprowadzenie i opracowanie ankiety na temat koncepcji nauczania historii w 10-letniej szkole średniej, dyskusja nad jej wynikami zorganizowana w Sekcji Dydaktycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego. Równoległe prowadzone były przez pracowników IPS studia nad dotychczasowym dorobkiem dydaktyki polskiej oraz studia komparatystyczne nad programami historii w ZSRR, NRD, CSRS.

Obecnie prezentowana wersja projektu programu jest rezultatem współpracy Zespołu IPS i Zespołu Przedmiotowego, składającego się z pracowników IPS i pracowników naukowych IH PAN oraz IH UW.

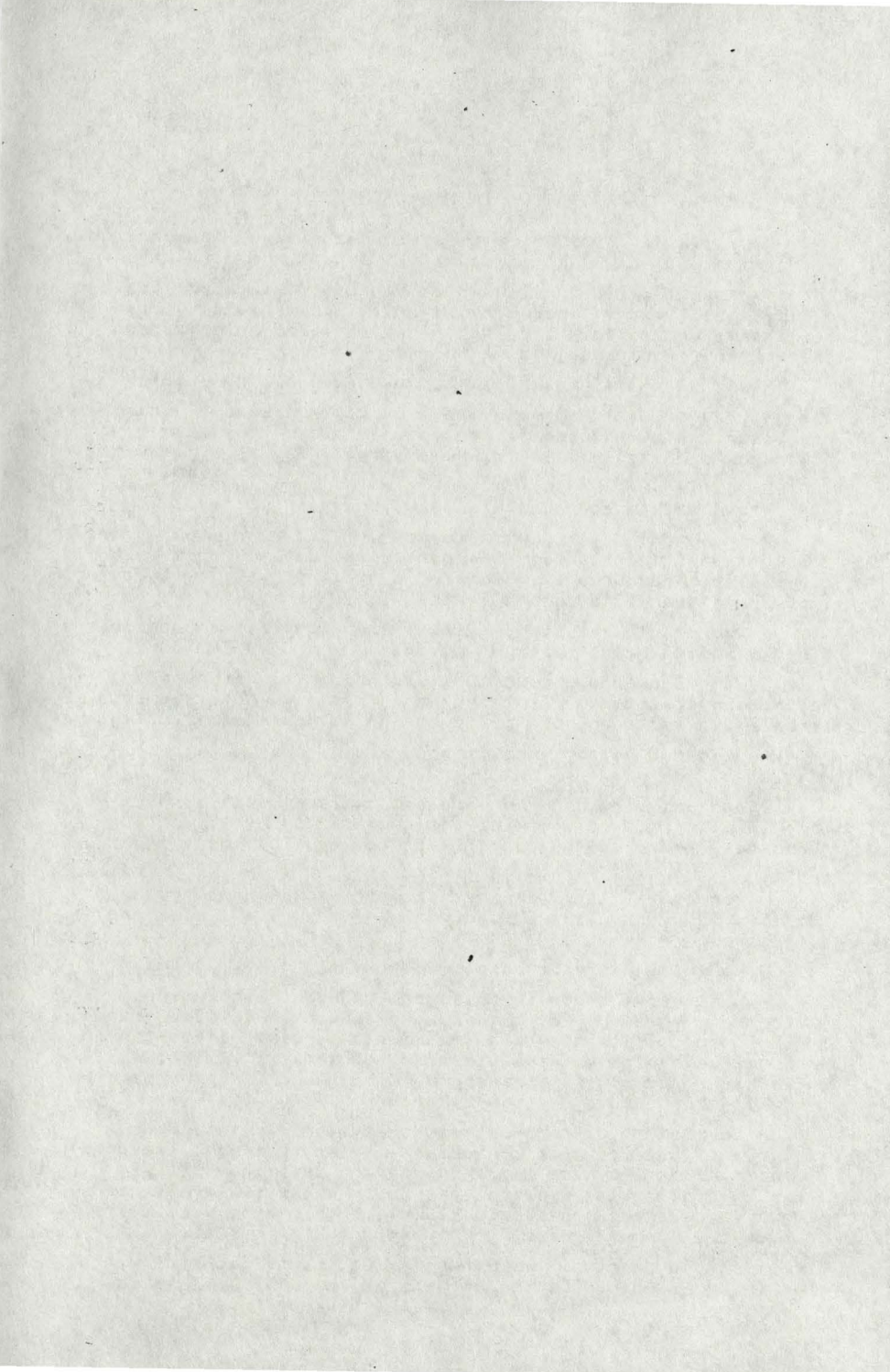
Równoległe prowadzono badania na temat zainteresowań historycznych uczniów szkół podstawowych pod kierunkiem doc.dr hab. Janusza Rulki oraz pracowników IPS.

W oparciu o materiały przygotowane przez:

prof.dr Janusza Tazbira, doc.dr hab. Jerzego Kolendo, doc.dr Bożenę Krzywobłocką, doc.dr hab. Czesława Majorka, doc.dr hab. Jerzego Maternickiego, doc.dr hab. Mieczysława Tanty, doc.dr hab. Józefa Szaflika, dr Edwarda Potkowskiego, dr hab. Jerzego Skowronka, mgr Melanię Bonďaruk przedstawioną wersję projektu programu opracowali pracownicy Zespołu Historii IPS: dr Jerzy Centkowski, mgr Elżbieta Czubaszek i mgr Janina Rzyśko.

Przewiduje się rozpatrzenie propozycji wielowariantowych rozwiązań przygotowywanych przez IH PAN i IH UW, w dalszej pracy doskonalącej projekt programu.

PL
2-38
(1,75)

CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Historia jako przedmiot nauczania szkolnego w powiązaniu z innymi przedmiotami humanistycznymi i społecznymi służy:

- przygotowaniu uczniów do aktywnej i świadomego udziału w życiu politycznym, społecznym i kulturalnym kraju zgodnie z ideałami marksistowskiego humanizmu oraz socjalistycznego patriotyzmu i internacjonalizmu;

- kształtowaniu materialistycznego poglądu na świat;

- przygotowaniu do rozumienia genezy i przyczyn zanikania poszczególnych formacji społeczno-ustrojowych, ukazaniu stosunków produkcji, walki klasowej oraz roli mas i jednostek w dziejach;

- budzeniu szacunku dla państwa socjalistycznego;

- wychowaniu patriotycznemu poprzez ukazywanie osiągnięć narodu i państwa polskiego na przestrzeni dziejów oraz walk o wyzwolenie narodowe i społeczne, a także przykładów twórczej i ofiarnej pracy dla narodu i państwa;

- wychowaniu internacjonalistycznemu poprzez wzmacnianie więzi i solidarności z innymi narodami;

- kształtowaniu poczucia dumy z osiągnięć narodu przy jednoczesnym kształtowaniu krytycznej postawy wobec ujemnych stron życia społecznego i politycznego na przestrzeni dziejów;

- ukazaniu genezy współczesności i głębszemu jej rozumieniu;

- ukazaniu społecznych wartości twórczej działalności człowieka, wzorów postępowania na przykładzie wybitnych jednostek, które się przyczyniły do postępu ludzkości i narodu;

- rozwijaniu indywidualnych zainteresowań historycznych uczniów, zdobywaniu wiedzy historycznej o regionie i rodzinnej miejscowości;

W zakresie historii uczniowie powinni p o z n a ć:

- podstawowe fakty, wydarzenia, pojęcia historyczne, określone programem, daty i nazwiska; ~~nie~~prawidłowości rozwoju społecznego niezbędne dla rozumienia procesu historycznego
- od starożytności po współczesność, przy czym, w miarę zbliżania się do czasów współczesnych, wiedza uczniów powinna być bardziej gruntowna i systematyczna;

- formacje społeczno-ustrojowe, systemy i mechanizmy sprawowania władzy w różnych okresach historycznych, kierunki przeobrażeń społecznych i gospodarczych, kształtowanie się i zanik różnych klas społecznych, formy walki klasowej, prądy ideowe, a zwłaszcza powstanie klasy robotniczej i partii robotniczych, elementy dziejów kultury, nauki i techniki.

- dzieje państwa i narodu polskiego na przestrzeni wieków w powiązaniu z historią innych państw i narodów, zwłaszcza

genezę i przyczyny przemian zachodzących w Polsce na przestrzeni wieków, najwybitniejsze osiągnięcia polskiej myśli społeczno-politycznej, kultury, gospodarki, nauki i techniki,

- elementy warsztatu pracy historyka i źródła informacji historycznej, zwłaszcza różne rodzaje pisarstwa historycznego niezbędnego dla samokształcenia.

U m i e j ę t n o ś c i uczniów w zakresie historii obejmują w zależności od wieku:

- umieszczanie faktów historycznych i zjawisk społecznych w czasie i przestrzeni,

- gromadzenie materiału z różnych źródeł informacji i samodzielne posługiwanie się różnymi rodzajami informacji historycznej,

- dostrzegania związków przeszłości z teraźniejszością w różnych dziedzinach życia,

- przeprowadzania analiz i uogólnień historycznych oraz posługiwanie się argumentacją historyczną,

- odróżniania marksistowskiego ujęcia historii od idealistycznego,

- przeprowadzania porównań historycznych, dostrzegania analogii i różnic w zjawiskach historycznych,

- samokształcenia historycznego,

- dostrzegania, formułowania i podejmowania prób rozwiązywania problemów historycznych.

Nauczanie historii powinno służyć kształtowaniu w uczniach m.in. takich postaw i wartości, jak:

- humanizm socjalistyczny, patriotyzm i internacjonalizm,

- umiowanie spraw człowieka, wolności i równości społecznej, szacunek dla postępowych tradycji, przeciwdziałanie złu społecznemu,

- wierność ideałom i poszanowanie najcenniejszych tradycji narodu polskiego i innych narodów; poszanowanie symboli narodowych,

- gotowość poświęceń dla Ojczyzny i przywiązanie do kultury narodowej, duma z bohaterskiej przeszłości i z wkładu narodu polskiego do kultury i cywilizacji ogólnoludzkiej,

- kultywowanie tradycji przyjaźni i braterstwa z innymi narodami,

- wrażliwość na krzywdę społeczną i wszelką dyskryminację ludzi,

- dążenie do poznawania przeszłości swego kraju i narodu, jego tradycji i kultury oraz postaci wybitnych Polaków,

- duma z przynależności do narodu polskiego,

- poczucie odpowiedzialności za losy kraju i narodu.

ZARYS TREŚCI
K L A S A IV

/2 godz. tygodniowo/

O b r a z y z d z i e j ó w P o l s k i

Zabytki naszej miejscowości /okolicy/ mówią o przeszłości

Zebranie i wykorzystanie wiadomości historycznych uczniów o własnej miejscowości i okolicy, pamiątki z przeszłości - wycieczka po okolicy, do muzeum. Pojęcia "teraźniejszość" i "przeszłość" na podstawie wiadomości z gramatyki.

Wykopaliska mówią nam o przeszłości naszych przodków - z wizytą w osadzie biskupińskiej

Co to są wykopaliska, czego dowiadujemy się na podstawie wykopalisk, jak mieszkali nasi przodkowie - na przykładzie ilustracji /filmu/ Biskupina; znaleziska świadczące o zajęciach i wierzeniach Słowian, ich kontakty z innymi ludami - handel.

Na dworze księcia Mieszka

Życie na dworze książęcym, drużyna księcia, daniny, handel, budowle, ich obronny charakter. Zagrożenie ze strony Niemców. Zjednoczenie ziem polskich i przyjęcie chrztu.

Koronacja króla Bolesława Chrobrego

Opis uroczystości koronacyjnych. Umocnienie państwa polskiego, stosunki z Niemcami.

Pasowanie na rycerza

Zwyczaje rycerskie, opis pasowania na rycerza na podstawie kroniki Galla.

W chłopskiej zagrodzie

Opis wyglądu zagrody, podstawowe narzędzia rolnicze, polepszenie uprawy, życie chłopów, czynsze.

W średniowiecznym Krakowie

Wygląd średniowiecznego Krakowa, najważniejsze budowle - Sukiennice, ratusz itp., zajęcia mieszkańców, rzemieślnicy, kupcy.

Król Kazimierz Wielki dobrym gospodarzem

Spisanie i uporządkowanie praw, budowa zamków obronnych, rozkwit miast, założenie uniwersytetu w Krakowie, życie żaków.

Na polach Grunwaldu

Zwycięska bitwa pod Grunwaldem, uzbrojenie rycerzy, załamanie potęgi krzyżackiej.

Wisłą do Gdańska

Wzrost znaczenia Wisły jako drogi handlowej, handel zbożem i drzewem. Gdańsk jako ważny port handlowy w kontaktach z innymi krajami.

W drukarni Gutenberga

Wynalazek Gutenberga - jego znaczenie dla rozwoju piśmiennictwa, pierwsze utwory w języku polskim /Rej, Kochanowski/.

Mikołaj Kopernik uczniem Akademii Krakowskiej

Postać wielkiego uczonego, jego odkrycie. Znaczenie odkrycia Kopernika dla rozwoju nauki.

Wawel Zygmuntów

Wygląd zamku królewskiego, życie, zajęcia, rozrywki na dworze.

Sobieski pod Wiedniem

Opis odsieczy wiedeńskiej, różnice w ubiorze, uzbrojeniu wojsk tureckich i polskich, w sposobie walki, łupy wojenne itp. Obrona przed Szwedami

"Potop szwedzki", bohaterska walka narodu polskiego, Stefan Czarniecki.

Na dworze magnackim za króla Sasa

Opis magnackiej siedziby, życie i rozrywki, porcelana saska, upadek gospodarki rolnej.

We wsi pańszczyźnianej

Zagroda chłopów pańszczyźnianych, narzędzia rolnicze, praca pańszczyźniana.

Warszawa za Stanisława Augusta

Obiady czwartkowe u króla w pałacu Łazienkowskim, teatr W. Bogusławskiego, Szkoła Rycerska, rozwój Warszawy.

Przysięga T. Kościuszki na Rynku Krakowskim

Opis, przyczyny i znaczenie przysięgi.

O Bartoszu Głowackim

Opowiadanie o B. Głowackim na tle powstania Kościuszkowskiego, kosynierzy, ich udział w powstaniu, losy powstania.

Jeszcze Polska nie zginęła

Legiony, braterstwo broni w Legionach, J. H. Dąbrowski, nie spełnione nadzieje, pieśń J. Wybickiego "Jeszcze Polska nie zginęła".

Noc listopadowa

Spisek w Szkole Podchorążych, P. Wysocki, udział ludu warszawskiego, zdobycie Arsenału.

Styczniowa branka

Komitet powstańczy organizuje walkę, Czerwoni na czele powstania, Romuald Traugutt wodzem powstania, żałoba po upadku powstania, pamiątki narodowe.

W Łódzkiej fabryce

Pierwsze maszyny, praca dzieci, wyzysk robotników, warunki życia rodzin robotniczych, bogacenie się fabrykantów. Pierwszy maja - świętem robotników

W pochodzie pierwszomajowym, walka o lepsze jutro, roz-pędzanie pochodów i walka z robotnikami; pochód majowy w Polsce Ludowej radosną manifestacją ludzi pracy.

Walką o polską mowę i ziemię

Dzieci Wrześni, wóz Drzymały.

Polska znowu wolna

Odbudowa kraju ze zniszczeń wojennych, pierwsza konstytu-cja w wolnej Polsce, szkolnictwo.

Jak powstała Gdynia

Zagospodarowanie wybrzeży Bałtyku, budowa portu, rozwój handlu morskiego, powstanie miasta Gdyni, rozwój floty.

Napad Niemiec hitlerowskich na Polskę

Bohaterstwo Polaków w walce z Niemcami, zniszczenie kraju, kultury polskiej, planowane wyniszczenie narodu polskiego.

Partyzanckim szlakiem

Walka oddziałów partyzanckich, udział młodzieży - Szare Szeregi, bitwa o szyny, współpraca z partyzantką radziecką.

Zakazana szkoła

Tajne komplety, prześladowania uczonych i nauczycieli, tajne studia.

Polacy pod Lenino

Utworzenie wojska polskiego w ZSRR, udział I Dywizji im.T.Kościuszki w bitwie pod Lenino.

Lotnicy polscy w bitwie o Anglię

Udział Polaków w walce na frontach zachodnich, opowiada-nie o walce i życiu lotników polskich w Anglii.

Manifest PKWN - manifest wolności

Narodziny Polski Ludowej - ogłoszenie Manifestu PKWN.

Miasto nieujarzmione - Powstanie Warszawskie

Bohaterstwo walczących, udział dzieci i młodzieży w pow-staniu, upadek powstania, zniszczenie lewobrzeżnej Warszawy przez hitlerowców.

Flaga polska nad Berlinem

Udział I Armii WP w walkach o Berlin, Dzień Zwycięstwa.

Odbudowa kraju

Zniszczenia wojenne, wyludnienie, odzyskanie ziem polskich na zachodzie i północy, trud odbudowy, zapal ludności do pracy, Warszawa powstaje z ruin.

P o j ę c i a :

książe, król, rycerz, magnat, chłop poddany, robotnik, rzemieślnik, fabrykant;
zamek obronny, zamek królewski, gród, ratusz, miasto średniowieczne, chata kurna;
danina, czynsz, pańszczyzna /chłop pańszczyźniany/, produkcja;
pasowanie na rycerza, żak, koronacja;
wojna, bitwa, odsiecz, potyczka, łupy wojenne, obrona;
powstanie, braterstwo broni, "za wolność waszą i naszą", pochód, manifestacja, "1 Maja - święto ludzi pracy".

U m i e j ę t n o ś c i

Uważne słuchanie informacji nauczyciela oraz czytanie tekstu w klasie - koncentracja uwagi na głównym wątku opowiadania, tekstu czytane; ilustracji, obrazu, filmu, przezrocza /odczytywanie mapy z pomocą nauczyciela/.

Zwięzłe wypowiadanie się na określony temat, udział w rozmowie nauczającej, przedstawianie treści przeczytanego tekstu własnymi słowami.

Dostrzeganie znaczenia faktu historycznego, np. w opisie uroczystości koronacyjnych faktu koronacji, przyczyniającego się do wzrostu znaczenia państwa.

Klasyfikacja wydarzeń, faktów historycznych według kryterium umieszczania w czasie - wydarzenia dawniejsze, równoległe, bliższe czasom współczesnym; porównywanie faktów z odległej przeszłości z podobnymi w teraźniejszości.

Dostrzeganie przemian w czasie; stosowanie prawidłowej terminologii historycznej.

Umieszczanie w czasie faktów historycznych w granicach 1000, 500 i 100 lat.

K L A S A V

/2 godz. tygodniowo/

Życie ludzi w okresie najdawniejszym

Wprowadzenie elementów chronologii /podział na epoki i ery/.

Jak ludzie żyli w okresie najdawniejszym? Sposoby zdobywania pożywienia: zbieractwo, łowiectwo, rybołówstwo. Mieszkania: jaskinie, szałas.

Jak ludzie doskonalili narzędzia.

Jak ludzie oswoiili zwierzęta i nauczyli się uprawy roli. Znaczenie hodowli i rolnictwa. Początki osiadłego trybu życia.

Jak ludzie gospodarowali i organizowali swą pracę w czasach najdawniejszych: wspólna gospodarka, równy podział plonów, początki zróżnicowania majątkowego /rozpad wspólnoty pierwotnej/.

Najstarsze cywilizacje wschodu starożytnego

Powstanie najstarszych państw nad wielkimi rzekami: Egipt, Mezopotamia, Indie, Chiny.

Egipt darem Nilu. Warunki życia i pracy chłopów w Egipcie.

Jak powstawały piramidy. Wiara w życie pozagrobowe. Balsamowanie zwłok. W świątyni egipskiej. Religia egipska. Rola kapłanów w Egipcie. Pismo. Rozwój nauki.

Babilon - wielkie miasto w Mezopotamii. Rozwój handlu. System miar i wag. Pismo. Prawa króla Hammurabiego. Monarchia despocytna. Religia babilońska. Mit o potopie. Kapłani i świątynie.

Fenicjanie i ich pismo. Zajęcia mieszkańców Fenicji. Starożytna Grecja

Starożytna Grecja i jej mieszkańcy. Zajęcia. Jak Grecy zakładali kolonie. Państwa-miasta greckie.

Bogowie i bohaterowie greccy. Wierzenia Greków. Olimp. Mity. /Mit o Prometeuszu, Dedalu i Ikarze/. Wojna trojańska.

Na stadionie w Olimpii. Rola Olimpiad w życiu Greków.

Walki Greków w obronie niepodległości. Wojny z Persami. Maraton, Termopile, Salamina. Przyczyny zwycięstw greckich.

W Sparcie. Spartiacy i heloci. Wychowanie spartańskie.

Na zgromadzeniu ludowym w Atenach. Demokracja właścicieli niewolników. Rządy Peryklesa.

U ateńskiego garncarza. Praca niewolników.

"Przechadzka" po Akropolu. Architektura. Rzeźba-Fidiasz. W teatrze w Atenach. Znaczenie teatru w życiu Greków.

Aleksander Macedoński podbija Wschód. Zetknięcie się cywilizacji helleńskiej z cywilizacją Wschodu. Kultura hellenistyczna. W Muzeum i Bibliotece Aleksandryjskiej. Nauka i technika okresu hellenistycznego.

Starożytny Rzym

Miasto na siedmiu wzgórzach. Legendy i prawda o założeniu miasta. Republika rzymska.

Wojsko rzymskie. Podbój Italii. Zasady polityki rzymskiej wobec ludów Italii.

Wojna Rzymian z Hannibalem. Zburzenie Kartaginy.

Podbój Galii przez Cezara. Opanowanie krajów nad Morzem Śródziemnym.

Ludy podbite i niewolnicy pracują na Rzymian. Wojny źródłem niewolników. Położenie niewolników /"mówiące narzędzia"/.

Gladiatorzy. Powstanie niewolników pod wodzą Spartakusa.

Dlaczego republika rzymska upadła. Rzym cesarstwem.

Kultura i osiągnięcia techniczne Rzymian: literatura, rzeźba, architektura, wodociągi, łaźnie, drogi i mosty. Prawo rzymskie. Wpływy greckie w kulturze rzymskiej.

Ludy zamieszkujące państwo rzymskie. Romanizacja prowincji.

Wierzenia religijne ludów zamieszkujących państwo rzymskie. Jak powstało chrześcijaństwo. Rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa na terenie państwa rzymskiego. System naszej rachuby czasu. Chrześcijaństwo religią panującą.

Na bursztynowym szlaku. Kontakty handlowe państwa rzymskiego z ziemiami polskimi. Wyroby rzymskie znajdujące na ziemiach polskich.

Państwo rzymskie w niebezpieczeństwie. Najazdy barbarzyńców. Obrona granic.

Dlaczego upadło Cesarstwo Rzymskie. Wielka wędrówka ludów. Nowe państwa na terenach Cesarstwa zachodnio-rzymskiego. Bizancjum.

Jak powstały państwa średniowieczne

Wielkie centra kultury i życia politycznego we wczesnym średniowieczu: Bizancjum, Arabowie, Europa Zachodnia /Cesarstwo Karolińskie/.

Kształtowanie się państw: zachód - rozpad państwa karolińskiego; państwa słowiańskie - procesy integracyjne.

Wysp Brytyjskie i Skandynawia /Wikingowie/. Wędrówki ludów w Europie i osadnictwo: Awzowie, Protobułgarzy, Węgrzy.

Kultura - rola Kościoła, elementy rodzime.

P o j ę c i a

Człowiek pierwotny, wspólnota pierwotna, wspólnota rodowa, plemienna;
narzędzia pracy, zbieractwo, łowiectwo, hodowla, rolnictwo, handel, rzemiosło;
nierówność społeczna, niewolnik, niewolnictwo, obywatel, gladiator;
państwo, prawo;
monarchia despotyczna, państwo-miasto, demokracja ateńska, cesarstwo;
wierzenia, religia, kościół, papież, chrześcijaństwo, islam;
gospodarka naturalna, towarowo-pieniężna, koloniat, wspólnota wiejska, włość feudalna, lenno, pańszczyzna, czynsz;
państwo kościelne, kalifat;
kolonia grecka, fenicka, prowincja rzymska;
wojna sprawiedliwa, obronna, wojna niesprawiedliwa;
piramida, mumia, świątynia; Akropol;
teatr, komedia, tragedia;

sztuka helleńska, hellenistyczna, muzeum, kolumna dorycka, jońska, koryncka, kariatyda; igrzyska olimpijskie, olimpiada; forum, akwedukt, terma.

U m i e j ę t n o ś c i

Umieszczanie wydarzeń historycznych przed i w nowej erze, w granicach 1000, 100 lat oraz w pierwszej i drugiej połowie tysiąclecia, wieku.

Wskazywanie na mapie krajów Starożytnego Wschodu, Starożytnej Grecji, Starożytnego Rzymu /z rozróżnieniem przed i po podbojach/, państw wczesno-feudalnych, Słowiańszczyzny.

Wykorzystywanie rycin w podręczniku jako źródła informacji, np. określanie cech stylu: doryckiego, jońskiego, korynckiego.

Podział znanego tekstu na części; ułożenie prostego planu /selekcja materiału/.

Streszczenie przeczytanego fragmentu tekstu /opowiadanie/.

Omawianie tematu na podstawie wybranego fragmentu lektury.

Obserwacja i sporządzanie notatki /według wskazówek nauczyciela/, wykorzystywanie zebranego materiału na lekcjach i w pracy domowej.

Próby samodzielnego spostrzegania, szukanie wyjaśnień.

- Porównywanie - dostrzeganie podobieństw i różnic, np.
- niewolnik, człowiek wolny, obywatel /Ateny, Sparta/,
 - zróżnicowanie wśród grup niewolniczych,
 - podobieństwa w zajęciach ludności krajów starożytnych,
 - różne formy rządów w starożytności - monarchia despotyczna, demokracja ateńska, republika, cesarstwo,
 - kręgi kultury wczesnego średniowiecza.

Próby ocen, np. sprawiedliwy - niesprawiedliwy.

K L A S A VI

/2 godz. tygodniowo/

Jak powstała Polska

Zjednoczenie się plemion polskich. Pierwsze ośrodki państwowe: Gniezno, Kraków. Kształtowanie się granic za pierwszych Piastów. Kultura Polski przedchrześcijańskiej.

Miejsce i znaczenie Polski w Europie - za Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Stosunki z cesarstwem i walki z feudałami wschodnio-niemieckimi.

Kryzys monarchii i jej odbudowa. Kultura. Rola Kościoła. Rozwój Europy średniowiecznej

Społeczeństwo Europy średniowiecznej. Rozwój miast i powstanie mieszczaństwa: strefa południowa basenu Morza Śród-

ziemnego; strefa północna - rejon Bałtyku i Flandria.

Walka cesarstwa z papieżem o hegemonię w świecie chrześcijańskim - koncepcje uniwersalistyczne.

Ekspansja feudalna: podbój Anglii; ekspansja niemiecka na południe i wschód; wyprawy krzyżowe jako ekspansja feudalna i konfrontacja kultur.

Walka klasowa i protest społeczny - herezje ludowe.

Kultura rycerska i mieszczańska. Uniwersytety.

Kryzys monarchii wczesnofeudalnej i rozwój społeczno-gospodarczy Polski

Polska i jej sąsiedzi na przełomie XI-XIII w.; Rozbicie dzielnicowe i jego skutki.

Ekspansja feudałów niemieckich na Polskę. Sprowadzenie Krzyżaków do Polski. Najazdy Mongołów.

Przemiany gospodarcze i społeczne w Polsce na przełomie XII i XIII w. - kolonizacja miast i wsi.

Kształtowanie się poczucia narodowego i jedności państwowej - tendencje zjednoczeniowe.

Kultura.

Przemiany XIV-XV w. w Europie i Polsce

Ukształtowanie się monarchii stanowych i państw narodowych: Francja i Anglia; Niemcy; Czechy; Węgry; Kraje skandy-nawskie; Włochy; Hiszpania; jednocześnie się ziem ruskich; Turcja.

Kształtowanie się monarchii stanowej w Polsce /od zjednoczenia do panowania pierwszych Jagiellonów/; Unia z Litwą; Konflikty polsko-krzyżackie.

Kultura późnego średniowiecza

Wyodrębnienie się kultury mieszczańskiej.

Geneza i rozwój Odrodzenia w Europie

Początki przemian wczesno-kapitalistycznych.

Walka humanistów i działaczy Odrodzenia ze starymi auto-rytetami.

Reformacja jako ruch społeczny, polityczny i religijny.

Wielkie odkrycia geograficzne oraz ich znaczenie: gospodar-
cze, polityczne, kulturalne; konfrontacja cywilizacji euro-
pejskiej z cywilizacją Ameryki przedkolumbijskiej.

Polska "Złotego Wieku"

Kulturalne, polityczno-ustrojowe i gospodarcze osiągnię-
cia, wzrost dobrobytu, rozkwit literatury, wytworzenie się
oryginalnych form zarządzania państwem, skutki tolerancji.

Sytuacja międzynarodowa jako czynnik sprzyjający stabi-
lizacji wewnętrznej /stosunki z sąsiadami/.

P o j ę c i a

~~Z zakresu średniowiecznych stosunków produkcyjnych~~

gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna, wspólnota wiejska, włość feudalna, lenno, folwark, kolonizacja, inwestytura, immunitet, renta feudalna /naturalna, odrobkowa-pańszczyźniana, pieniężna, dziesięcina, świętopietrze/, gospodarka folwarczno-pańszczyźniana, manufaktura, gród-podgrodzie, targ, jarmark, miasto, lokacja miejsca, cechy rzemieślnicze /mistrz, czeladnik/, gildie kupieckie - hanza.

~~Z zakresu stosunków społecznych, ustrojowo-politycznych i kultury~~

klasy społeczeństwa feudalnego, stany społeczne, możnowładztwo /panowie feudalni/ świeccy: cesarz, król, książę, hrabia, możny, kasztelan; duchowni: papież, arcybiskup, biskup, opat, rycerstwo; chłopci: wolni osadnicy /goście/, wolni, zależni /przypisańcy/, poddani, sołtys; mieszczenie: patrycjat, pospólstwo, biedota, wójt, rada miejsca, burmistrz; cesarstwo, monarchia /królestwo/, monarchia stanowa, koronacja, insygnia, symbole władzy; księstwa, ziemie, hrabstwa, kasztelanie, okręgi grodowe, system lenny - beneficjum, senior, wasal; papieństwo - papież, kardynałowie, Kościół, Kościół wschodni /prawosławny/, zakony, herezje, inkwizycja, sekularyzacja, humanizm, odrodzenie, reformacja, tolerancja.

U m i e j ę t n o ś c i

Umieszczanie wydarzeń historycznych na początku wieku, w I i II połowie, w końcu wieku, na przełomie wieków.

Ukazywanie następstwa w czasie, synchronizacja wydarzeń.

Umieszczanie dat na linii chronologicznej i układanie tabelki synchronizującej na niewielkich "odcinkach" czasu.

Wskazywanie i określanie na mapie zmian granic, np. za pierwszych Piastów, w okresie rozbitcia dzielnicowego, za Jagiellonów; porównanie, np. granic piastowskich i Polski Ludowej; kierunków ekspansji zagrażającej państwu polskiemu /feudałów niemieckich, Krzyżaków, Mongołów. Główne kierunki ekspansji w Europie i pozaeuropejskiej; terytorium państw narodowych w Europie: Francji, Anglii, Niemiec; Czech, Węgier; krajów skandynawskich; Zjednoczonej Rusi /XV w/ oraz Turcji; ośrodków kultury i życia politycznego oraz głównych szlaków handlowych i rejonów gospodarczych.

Wykorzystywanie tekstu z podręcznika przy opracowaniu rozwinętego planu, przygotowywaniu opowiadania na określony temat /selekcja większych partii materiału/.

Opracowanie tematu, zagadnienia na podstawie lektury.

Porównywanie wiadomości z podręcznika i lektury na temat określony przez nauczyciela.

Odróżnianie postaci fikcyjnej od historycznej.

Korzystanie z filmu, audycji radiowej itp. na określony temat.

Samodzielne robienie notatek, opracowanie tematu, zagadnienia na podstawie zebranego materiału.

Opis wydarzeń historycznych, próba podsumowania, np. Krzyżacy napadali na ziemie polskie na przestrzeni wieków XIII XIV XV /1226-1466/; ale w dwóch wielkich wojnach /1410, 1454-1466 państwo polskie odniosło zwycięstwo nad zakonem krzyżackim, osłabiając jego pozycję polityczną i agresję.

Charakterystyka okresu historycznego, wyróżnianie głównych kierunków - odrodzenie, reformacja.

Charakterystyka postaci historycznych, ocena ich działalności, np. wybitnych władców /Mieszko I, Bolesław Chrobry, Kazimierz Wielki, Kazimierz Jagiellończyk/; uczonych /Mikołaj Kopernik, Galileusz, humanistów /Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Wit Stwosz/ i in.

Wskazywanie na podobieństwa i różnice poszczególnych faktów, próby uogólnień, np. postępowe cechy humanizmu europejskiego i polskiego, elementy narodowe humanizmu polskiego - narodziny polskiej literatury. Krytyka autoritetów średnio-wiecznych - nowy kierunek myślenia; potrzeba poznania człowieka i otaczającego go świata, docenianie życia "na ziemi", nauki, doświadczeń, obserwacji.

Wykrywanie związków między faktami i zjawiskami historycznymi /z pomocą nauczyciela/, np. wpływ czynników gospodarczych na proces jednoczenia się państwa polskiego /zjednoczenie państwa i centralizacja władzy XIV w/.

Samodzielne wykorzystywanie informacji ze słowników historii Polski.

Z a j ę c i a f a k u l t a t y w n e

/tematyka przykładowa/

Śladami Odyseusza /życie codzienne Greków starożytnych oraz mitologra grecka/.

Na Olimpie wśród bogów greckich.

Życie codzienne w starożytnym Rzymie.

Mity, zwyczaje i obrzędy w Polsce średniowiecznej.

Nasza miejscowość /region/ w wiekach średnich.

K L A S A VII

/2 godz. tygodniowo/

Europa w dobie kryzysu XVII wieku

Rozkwit i zmierz kultury baroku.

Kryzys społeczny i jego skutki - rewolucja w Anglii.

• Kryzys polityczny - wojna 30-letnia.

Recesja gospodarcza w Europie i poszukiwanie nowych rozwiązań gospodarczych /merkantylizm/.

Próby przywrócenia stabilizacji przez scentralizowaną formę władzy państwowej /rozwój klasycznych form absolutyzmu/.

Powrót do jedności Kościoła /program kontrreformacji/.

Polska w dobie kryzysu ogólnoeuropejskiego XVII w.

Ujemne skutki: długotrwałych wojen, gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej /upadek miast, pauperyzacja chłopstwa/, zaburzeń społecznych /powstanie kozackie/, uniformizacji ideologicznej /rosnąca przewaga kontrreformacji, stopniowy zanik dawnej tolerancji/.

Obawa przed przeszczepieniem do Polski wzorów ustrojowych, z Zachodu /zwłaszcza absolutyzmu/, poszukiwanie dróg wyjścia prowadzących do umocnienia ustroju politycznego państwa.

Ingerencja sąsiadów w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej.

Osiągnięcia kultury baroku w Polsce oraz jej wpływ na kraje sąsiednie i na Zachód /socynianizm/.

Znaczenie myśli reformatorskiej czasów saskich.

Europa w połowie XVIII stulecia

Przyczyny nierównomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego w krajach Europy: Anglia, Francja, Prusy, Austria, Rosja, Turcja, kraje bałkańskie.

Przemiany w systemie władzy państwowej. Absolutyzm oświecony.

Układ sił politycznych w Europie.

Europa w okresie oświecenia

Krytyka rzeczywistości społeczno-politycznej w połowie XVIII wieku. Idee oświecenia.

Podobieństwa i różnice oświecenia w poszczególnych krajach.

Osiągnięcia oświecenia w poszczególnych dziedzinach kultury.

Polska w okresie oświecenia; zagrożenie niepodległości

Pierwszy etap walki o reformy i ratowanie zagrożonej niepodległości.

Pierwszy rozbiór Polski. Reformy sejmu rozbiorowego.

Myśl polityczna i społeczna oraz kultura polskiego oświecenia.

Anglia w XVIII wieku; konflikt z koloniami w Ameryce Północnej

Rozwój burżuazyjnego państwa angielskiego w XVIII w.

Rewolucja przemysłowa w Anglii. Postęp w technice. Osiągnięcia naukowe.

Wojna o niepodległość i utworzenie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Rola Polaków w walce o niepodległość Ameryki.

Rewolucja burżuazyjna we Francji /1789-1794/

Przyczyny kryzysu feudalnego społeczeństwa i państwa francuskiego.

Upadek monarchii.

Walka republiki francuskiej z siłami kontrrewolucyjnymi.

Charakter rządów burżuazyjnych po przewrocie 9 thermidora.

Znaczenie rewolucji burżuazyjnej we Francji.

Walka o reformy i utrzymanie niepodległości Rzeczypospolitej

Reformy Sejmu Czteroletniego.

II rozbiór Polski.

Powstanie Kościuszkowskie.

III rozbiór Polski.

✓ Konsekwencje rozbiorów Rzeczypospolitej szlacheckiej dla Polski i Europy.

Francja i Europa na przełomie XVIII-XIX stulecia /do 1815 r./

Kierunki polityki wewnętrznej i zagranicznej w okresie konsulatu i cesarstwa.

Sprawa polska w okresie napoleońskim.

Upadek Napoleona.

Znaczenie okresu napoleońskiego.

Polityczne i społeczne skutki Kongresu Wiedeńskiego - system reakcji w Europie.

P o j ę c i a

Z zakresu stosunków produkcji:

manufaktura, produkcja fabryczna /maszynowa/, robotnicy najemni, burżuazja, rewolucja przemysłowa, postęp techniczny, wyzysk robotników najemnych.

Z zakresu stosunków społecznych i ustrojowo-politycznych oraz kultury:

parlament, system rządów parlamentarnych, monarchia konstytucyjna, konsulatu jako forma rządów, cesarstwo Napoleona I, bonapartyzm, deklaracja, konstytucja, insurekcja, uniwersał, rewolucja burżuazyjna, liberalizm, reakcja, walka klasowa, kongres, oświecenie.

U m i e j ę t n o ś c i

Umieszczania faktów historycznych w czasie i przestrzeni geograficznej łącznie z analizą, uogólnieniem, interpretacją i oceną dokonywaną samodzielnie, np.

Analiza mapy na temat podbojów kolonialnych Anglii i Francji w Ameryce Płn. w XVIII w; podsumowanie: Anglia opanowała w Ameryce Płn. wschodnie wybrzeże Oceanu Atlantyckiego, Francja - Kanadę i Luizjanę. Uogólnienie dotyczące rywalizacji obu mocarstw na tle walki o stan posiadania

i wpływów w Ameryce Płn. ; interpretacja i ocena dotycząca stosunków pomiędzy Anglią i jej koloniami w Ameryce Płn., przyczyn konfliktu zbrojnego /1773/ oraz wojny na tle gospodarczym i politycznym, znaczenie tej wojny i powstania Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn.

Wskazywanie na wydarzenia historyczne z uwypukleniem ich roli, np. wojny trzydziestoletniej; ujemnych skutków długotrwałych wojen poł. XVII w., wskazanie rejonów krajów zacofanych gospodarczo i przodujących.

Umiejętność korzystania z map, atlasów itp. przekształca się w nawyk towarzyszący uczeniu się historii także w klasach następnych.

W toku samodzielnego opracowywania tematu /zagadnienia/ umiejętność korzystania z informacji obszerniejszych, np. z lektury.

Praca z tekstem źródłowym według wskazówek nauczyciela, np. analiza, interpretacja i ocena fragmentów uniwersału połanieckiego /7 V 1794 r./ - wolność osobista i ulgi w pańszczyźnie dla chłopów-powstańców; ograniczony charakter uniwersału:

Zbieranie materiału na określony temat z wykorzystaniem słowników, encyklopedii, ekspozycji muzealnej, wycieczek oraz środków masowego przekazu informacji: radia, prasy, telewizji.

Wypowiedzi ustne i pisemne na podstawie opracowanego materiału. Selekcja /w trakcie omawiania tematu/, wskazywanie na sprawy istotne /wydobyte poprzednio na lekcjach/, np. na podstawie wydarzeń historycznych w Anglii w XVII w. umiejętność wykazania, że się dostrzega fakt powstania nowych klas społecznych związanych z kapitalistycznym sposobem produkcji.

Porównywanie poglądów, programów, działań oraz ich ocena, np. obozu hetmańskiego, stronnictwa dworskiego, obozu patriotycznego w okresie reform Sejmu Wielkiego 1788-1792; ocena poglądów zachowawczych i postępowych; porównanie i ocena konstytucji 3 maja 1791 i konstytucji francuskiej 3 IX 1791.

Odkrywanie związków między zjawiskami gospodarczymi, politycznymi, społecznymi, kultury i nauki, np. dostrzeganie zależności pomiędzy postępowaniem technicznym /rozwój manufaktur, powstanie i rozwój produkcji fabrycznej/ a wzrost znaczenia mieszczaństwa, burżuazji, zdobycie przez burżuazję władzy politycznej /w Anglii, Francji/; np. rozwój gospodarczy i postęp techniczny w XVIII w. a rozwój nauki, sztuki i literatury, nowych idei - oświecenie.

Przygotowanie się do dyskusji według wskazówek nauczyciela: jak wykorzystać różne źródła informacji, przygotowanie notatki pomagającej w zabraniu głosu na określony temat.

Z a j ę c i a f a k u l t a t y w n e

/tematyka przykładowa/

Nasza miejscowość /region/ w czasach odrodzenia, baroku i oświecenia.

Między magią a nauką /nauka i technika w czasach średnio-wieczna, odrodzenia i oświecenia/.

Zaginione kultury /kultura przedkolumbijska Indian/.

K L A S A VIII

/2 godz. tygodniowo/

Europa i świat w latach 1815-1830

Przyczyny nierównomierności w rozwoju społeczno-ekonomicznym poszczególnych krajów.

Walka między reakcją a liberalizmem i dążeniami wyzwolenie-czymi narodów uciskanych.

Rewolucja czerwcowa we Francji i powstanie w Belgii.

Polityka kolonialna i kraje pozakolonialne w Ameryce Południowej, Azji i Afryce w XVIII i na początku XIX stulecia.

Rozwój gospodarczy Anglii, Francji i Belgii.

Socjalizm utopijny i geneza ruchu robotniczego.

Ziemia polskie w okresie 1815-1846

Królestwo Polskie w latach 1815-1830.

Przyczyny i przebieg powstania listopadowego 1830-1831.

Obozy polityczne Wielkiej Emigracji.

Królestwo Polskie po upadku powstania listopadowego.

Stosunki społeczne, gospodarcze i kulturalne w zaborze pruskim 1815-1846.

Załamanie się koncepcji powstania trójzaborowego i kwestia chłopska - 1846 rok.

Wiosna Ludów w Europie i na ziemiach polskich

Sytuacja gospodarcza i społeczno-polityczna w Europie w I połowie XIX wieku.

Wybuch rewolucji i główne nurty walk rewolucyjnych: przeja-wy walki klasowej /Francja, Niemcy, Włochy/; dążenia zjedno-czeniowe /rola burżuazji/; walki narodowo-wyzwolenicze; powstania na ziemiach polskich; powstanie na Węgrzech. Udział i rola Polaków w Wiosnie Ludów. Udział K. Marksa i F. Engelsa w walkach rewolucyjnych 1848/1849. Związek Komunistów. Mani-fest Komunistyczny i jego znaczenie.

Powstanie styczniowe

Geneza powstania styczniowego.

Wybuch powstania i przebieg działań,

Udział Polaków spoza Królestwa Polskiego.

Współpraca z rewolucjonistami innych krajów.
Znaczenie powstania.
Drogi zjednoczenia Niemiec i Włoch.
Kierunki ruchu zjednoczeniowego.
Rola burżuazji włoskiej w Piemontie junkrów w Prusach
w zjednoczeniu Włoch i Niemiec.
Rozwój ruchu robotniczego w latach 1848-1871
Geneza I Międzynarodówki.
Komuna Paryska.
Polacy w międzynarodowym ruchu robotniczym.
Wojna domowa w Stanach Zjednoczonych
Przyczyny i przebieg wojny domowej w Stanach Zjednoczo-
nych.
Problem murzyński.
Różnice w rozwoju społeczno-gospodarczym między Północą
a Południem.
Przyczyny przejścia kapitalizmu wolnokonkurencyjnego w fazę
imperializmu
Ekspansja kolonialna.
Rywalizacja mocarstw.
Rozwój kapitalizmu na ziemiach polskich w II połowie XIX i na
początku XX wieku /do 1914 r./
Stosunki gospodarcze i przemiany społeczne.
Polityka klas posiadających.
Rola kultury polskiej w procesie odrodzenia narodowego,
Osiągnięcia nauki polskiej.
Nowoczesne ruchy polityczne.
Geneza i rozwój polskiego ruchu robotniczego i ruchu
ludowego.
Rewolucja 1905-1907 w Rosji i w Królestwie Polskim
Przyczyny rewolucji.
Problem chłopski na ziemiach polskich zaboru rosyjskiego:
Wybuch i przebieg rewolucji.
Wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na sytuację w Kró-
lestwie Polskim.
Główne kierunki rewolucji 1905-1907 na ziemiach polskich.
Burżuazyjno-demokratyczny charakter rewolucji.
Europa i Polska przed wybuchem I wojny światowej
Podstawowe sprzeczności między mocarstwami na przełomie
XX wieku. Zbrojenia. Rozwój techniki.

Wybuch wojny i przebieg działań.

Sprawa polska w czasie I wojny światowej.

P o j ę c i a

Z zakresu stosunków produkcji:

kapitalizm wolnokonkurencyjny, monopole, imperializm.

Z zakresu stosunków społecznych, ustrojowo-politycznych, kultury:

internacjonalizm proletariacki, rewolucja burżuazyjno-demokratyczna, powstanie zbrojne, partia, republika konstytucyjna, manifest, deklaracja, spiski, odezwa, propaganda, program polityczny, tezy polityczne, liberalizm, romantyzm, pozytywizm, "odrodzenie narodowe".

U m i e j ę t n o ś c i

Praca z tekstem pisany i innymi pomocami:

sporządzanie notatek tematycznych na podstawie lektury popularno-naukowej oraz notek bibliograficznych,

wykorzystywanie czasopism i periodyków historycznych, samodzielne opracowanie streszczenia, sprawozdania na podstawie treści filmu, audycji radiowej lub telewizyjnej,

samodzielna analiza i interpretacja tekstu źródłowego opracowanego i wydanego dla potrzeb szkolnych /np. analiza fragmentu artykułu W.I. Lenina "Pamięci Komuny", interpretacja dotycząca oceny znaczenia Komuny Paryskiej 1871 przez Lenina.

indywidualna obserwacja ekspozycji muzealnej, zabytków i in. np. obserwacja zbioru fotografii powstańców z walk "O wolność naszą i waszą" i sporządzenie notatki lub zreferowanie.

Wykonywanie zadań problemowych, np. wyjaśnij, dlaczego Komunę Paryską w historiografii naukowej uznano za pierwszą próbę utworzenia państwa-dyktatury proletariatu.

Odkrywanie najistotniejszych związków pomiędzy zjawiskami gospodarczymi i technicznymi a politycznymi, społecznymi, kultury i nauki, np. szybki postęp gospodarczy przyczynia się do rozwoju nauki i techniki w XIX w.; rozwijają się nauki przyrodnicze, fizyka, chemia, dochodzi do wielkich odkryć i wynalazków.

Samodzielne przygotowanie się do dyskusji: znalezienie źródeł informacji i ich selektywne wykorzystanie, udział w dyskusji.

Z a j ę c i a f a k u l t a t y w n e

/tematyka przykładowa/

Nasza miejscowość /region/ w powstaniu kościuszkowskim, listopadowym, styczniowym/.

Sławni polscy podróżnicy.

Wielcy polscy uczeni XIX wieku.

Życie codzienne w XIX wieku.

Walka o zachowanie polskości w okresie zaborów.

K L A S A IX

/2 godz. tygodniowo/

Geneza, przebieg i znaczenie Rewolucji Październikowej

Przyczyny rewolucji i przebieg rewolucji.

Powstanie Kraju Rad. Pierwsze dekrety władzy radzieckiej.

Udział Polaków w rewolucji i w walce o utrwalenie władzy radzieckiej. Znaczenie rewolucji dla odzyskania niepodległości Polski.

Skutki I wojny światowej

Kongres Paryski. Traktat Wersalski.

Bilans strat ludzkich. Skutki społeczne i polityczne I wojny światowej.

Sytuacja rewolucyjna na przełomie 1918/1919 r. Formowanie się ruchu komunistycznego.

Odbudowa niepodległej Polski

Kształtowanie się aparatu władzy państwowej.

Walka o władzę.

Ukształtowanie się granic.

Ruch robotniczy i ludowy. Ugrupowania burżuazyjne.

Sprawa reform społecznych i ustrojowych.

Świat po I wojnie światowej

Sytuacja gospodarcza, polityczna i społeczna powojennej Europy.

Wzrost i załamanie się fali rewolucyjnej w 1923 r.

Geneza i powstanie faszyzmu we Włoszech.

Niemcy po I wojnie światowej.

Konferencje międzynarodowe.

Walki narodowo-wyzwoleńcze w koloniach.

Powstanie ZSRR

Wojna domowa i obrona przed obcą interwencją.

Komunizm wojenny. NEP.

Pierwsze wielkie budowle socjalizmu.

Kultura radziecka lat dwudziestych.

Rządy burżuazyjno-demokratyczne w Polsce w latach 1921-1926

Demokracja parlamentarna - Konstytucja 1921 r.

Reformy społeczne i gospodarcze.

Walki klasowe i ruch robotniczy.

Polityka zagraniczna.

Świat kapitalistyczny w latach kryzysu /1929-1933/

Światowy kryzys gospodarczy i jego skutki.

Faszyzm w Niemczech.

Międzynarodowy ruch robotniczy w walce z faszyzmem.

Kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce

Przezwrot majowy 1926 r. i jego skutki.

Opozycja parlamentarna i rewolucyjna.

Polska w latach kryzysu 1929-1935

Wzrost napięć społecznych. Walki klasowe.

Pogłębienie się opozycji legalnej i rewolucyjnej.

Represje sanacji.

Budowa socjalizmu w ZSRR

Rozwój społeczny, gospodarczy i przemiany kulturalne w ZSRR.

Sukcesy i trudności w realizacji planów pięcioletnich.

Przeciwdziałanie ZSRR polityce izolacji na arenie międzynarodowej.

Europa przed wybuchem II wojny światowej

Formowanie się frontu ludowego przeciwko faszyzmowi w Europie.

Wojna domowa w Hiszpanii.

Początki agresji faszystowskiej w Europie, Azji i Afryce.

Polska przed wybuchem II wojny światowej

Konstytucja 1935 r.

Walki polityczne i klasowe. Rewolucyjna lewica w walce o front ludowy. Aktywizacja sił prawicy. Front Morges.

Ożywienie gospodarcze.

Polityka zagraniczna.

Oświata i kultura w II Rzeczypospolitej.

Wybuch II wojny światowej

Agresja Niemiec na Polskę.

Wojna polsko-niemiecka 1939 roku.

Rozszerzanie się agresji faszystowskiej w pierwszym okresie działań wojennych /wrzesień 1939 - czerwiec 1941/

Ogólna charakterystyka działań wojennych.

Agresja niemiecka na Danię i Norwegię.

Agresja niemiecka na Francję.

Bitwa o Wielką Brytanię. Udział Polaków.

Inwazja na Bałkanach i w Afryce.

Walka narodu polskiego o niepodległość /1939-1945/

Polityka Niemiec w okupowanej Polsce.

Kształtowanie się polskiego podziemia.

Ugrupowania polityczne polskiego podziemia.

Obóz londyński.

Powstanie PPR. Program wyzwolenia narodowego i społecznego.

Ruch oporu.

Agresja na ZSRR i przełom w działaniach wojennych

Atak Niemiec na ZSRR. Powstanie koalicji antyhitlerowskiej.

Walka narodu radzieckiego za najazdem hitlerowskim.

Zwycięskie ofensywy armii radzieckiej.

Ruch oporu w okupowanej Europie.

Powstanie II frontu.

Udział Polaków w walkach na frontach II wojny światowej.

Konferencje międzynarodowe. Powstanie ONZ.

Kapitulacja Niemiec i Japonii.

P o j ę c i a

Z zakresu stosunków ekonomiczno-społecznych i ekonomicznych:

rewolucja socjalistyczna, nacjonalizacja, kontrybucja, kryzys przemysłowy, kryzys finansowy, "nożyce cen", kryzys w rolnictwie, krach giełdy, bilans, kartelizacja, koniunktura, detezauryzacja, gospodarka planowa, kolektywizacja, akumulacja, industrializacja.

Z zakresu stosunków politycznych:

imperializm, wojna imperialistyczna, aneksja, agresja, wojna pozycyjna, kolonializm, strajk powszechny, plebiscyt, demonstracja, dymisja, gabinet pozaparlamentarny, sanacja, pacyfikacja, pakt o nieagresji, izolacja polityczna, kapitulacja, rewolucja burżuazyjno-demokratyczna, rewolucja socjalistyczna, zbrojna kontrrewolucja, interwencja zbrojna, dwuwładza, rady delegatów, polityczny system socjalistyczny, internacjonalizm proletariacki.

Faszyzm, bojówki, dyktatura faszystowska, front antyfaszystowski, front ludowy,

eksterminacja, okupacja, obozy koncentracyjne, martyrologia, getto, partyzantka, "dziwna wojna", ruch oporu, zbrodnie wojenne, zbrodnie przeciwko ludzkości, koalicja antyhitlerowska, konspiracja, mały sabotaż, sabotaż wobec okupanta, cywilny ruch oporu, ośrodek dyspozycyjny

w podziemiu, rząd emigracyjny, delegatura rządu, ludowa deklaracja ideowo-polityczna, manifest, oredzie, deklaracja, odezwa, traktat.

U m i e j ę t n o ś c i

Samodzielne wykonywanie niektórych pomocy: schematów, tabel porównawczych, wykresów itp. do analiz porównawczych i wnioskowania, np. na podstawie danych, ilustrujących straty materialne i ofiary w ludziach w okresie wojen.

Operowanie danymi statystycznymi przy charakterystyce zagadnień gospodarczych, społecznych, politycznych, np. przy charakterystyce i ocenianiu rozmiarów oraz skutków wielkiego kryzysu ekonomicznego i politycznego świata w latach 1929-1933.

Odróżnianie źródła historycznego od opracowania; rozróżnianie różnych gatunków piśmiennictwa historycznego.

Samodzielna praca z książką popularno-naukową, porównywanie interpretacji tych samych faktów u różnych autorów.

Analiza i interpretacja deklaracji i dokumentów, np. proklamacji wielkiego księcia, deklaracji Besselera, pierwszych aktów państwowych niepodległej Polski.

Analiza porównawcza dokumentów, np. konstytucji marcowej 1921 i kwietniowej 1935, oceny i wnioski dotyczące charakteru obu konstytucji.

Samodzielna obserwacja ekspozycji muzealnej i zabytków, opracowanie wyników obserwacji.

Udział w dyskusji - operowanie argumentami, porównywanie poglądów własnych z poglądami innych, formułowanie ocen krytycznych.

Przygotowanie referatu /do odczytania/ na określony temat na podstawie samodzielnie zgromadzonego materiału.

Systematyzacja wiadomości:

samodzielne układanie wątków tematycznych, dostrzeganie związków przyczynowo-skutkowych, łączenie analizy z uogólnieniem, wykrywanie prawidłowości w rozwoju społecznym, dostrzeganie najbardziej istotnych elementów procesu dziejowego.

Wykorzystywanie wiadomości i umiejętności w organizowaniu i wzbogacaniu zbiorów Izb Pamięci Narodowej.

Z a j ę c i a f a k u l t a t y w n e

/tematyka przykładowa/

Strajki i walki klasowe w naszej miejscowości /regionie/.
Wielcy polscy uczeni XX wieku.
Twórcy kultury polskiej XX wieku.
Nasza miejscowość /region/ w walce z okupantem hitlerowskim.

Postęp techniczny, odkrycia i wynalazki XX wieku.

K L A S A X

/1 godz. tygodniowo/

Kształtowanie się władzy ludowej w Polsce i walka o jej utrwalenie

- Powstanie KRN. Manifest PKWN i jego konsekwencje.
- Polityczne tło powstania warszawskiego i jego skutki.
- Udział ludowego Wojska Polskiego w wyzwaniu kraju.
- Sprawa polska na arenie międzynarodowej. Granice Polski.
- Odbudowa kraju ze zniszczeń wojennych.
- Walka o władzę.
- Przemiany ustrojowe i społeczno-polityczne.

Zmiany w układzie sił w Europie i na świecie po II wojnie światowej

- Wzrost znaczenia ZSRR na arenie międzynarodowej.
- Kryzys i początek rozpadu systemu kolonialnego.
- Ruchy rewolucyjne i narodowyzwolenicze na świecie.
- Rozpad koalicji antyhitlerowskiej.
- Polityka "zimnej wojny" i jej skutki. Rola USA.
- Kryzys polityczny w krajach kapitalistycznych.

Geneza i powstanie światowego systemu socjalistycznego

- Teoria i praktyka światowego procesu rewolucyjnego.
- Etapy kształtowania się światowego systemu socjalistycznego.

Czynniki kształtowania się systemu socjalistycznego.

Rewolucyjne przemiany w Europie i Azji.

Powstanie krajów demokracji ludowej.

Walki rewolucyjne na Bałkanach i w Azji.

Międzynarodowy ruch robotniczy. Powstanie i działalność Międzynarodowego Biura Informacyjnego Partii Komunistycznych i Robotniczych.

Współpraca krajów socjalistycznych. Powstanie RWPG.

Rola ZSRR w światowym systemie socjalistycznym.

Przeobrażenia w systemie państw kapitalistycznych

Przegrupowania w układzie sił państw kapitalistycznych.

Dominująca pozycja USA oraz problemy ich politycznego przywództwa w światowym systemie kapitalistycznym.

Problemy polityczne, społeczne i ekonomiczne rozwiniętych krajów kapitalistycznych.

Ożywienie gospodarcze w rozwiniętych państwach kapitalistycznych.

Międzypaństwowe organizacje ekonomiczne i militarne krajów kapitalistycznych.

Współczesne doktryny polityczne w świecie kapitalistycznym.

Problemy krajów rozwijających się i nowowyzwolonych

Walki narodowyzwoleńcze w Afryce i Azji.

Niekapitalistyczna droga dalszego rozwoju krajów wyzwolonych.

Konflikt bliskowschodni.

Neokolonializm.

Solidarność krajów III Świata.

Budowa podstaw socjalizmu w Polsce

6-letni plan rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

Wielkie budowle socjalizmu.

Przeobrażenia wsi polskiej.

Kształtowanie się socjalistycznych zasad ustrojowych.

Konstytucja 1952 r.

Nauka, kultura, oświata.

Socjalistyczny rozwój Polski

Kierunki gospodarczego rozwoju kraju. Plany 5-letnie.

Przemiany społeczne i ustrojowe w Polsce.

Kierownicza rola partii.

Polityka zagraniczna PRL.

Współpraca z krajami socjalistycznymi.

Stosunki z krajami kapitalistycznymi.

Współdziałanie z krajami rozwijającymi się.

Integracja obozu socjalistycznego

Współpraca na płaszczyźnie gospodarczej i politycznej.

Umacnianie obronności - Układ Warszawski.

Działalność RWPG.

Inicjatywy międzynarodowe krajów socjalistycznych.

Węzłowe problemy współczesnego świata

Konfrontacja ideologiczna i polityczna.

Walka o pokój i rozbrojenie. KBEiW - SALT /Helsinki-Wiedeń/. Rola krajów socjalistycznych.

Ogniska konfliktów międzynarodowych.

Współpraca międzynarodowa na wielu płaszczyznach.

Rola i działanie ONZ.

P o j ę c i a

Manifest, deklaracja, dekret, ustawa, referendum, konstytucja, rewizjonizm, dogmatyzm, neokolonializm, "zimna wojna", pokojowe współistnienie, ustrój socjalistyczny, demokracja socjalistyczna, centralizm demokratyczny, praworządność socjalistyczna, rewolucja naukowo-techniczna.

U m i e j ę t n o ś c i

Opracowanie tematu historycznego na podstawie różnorodnych źródeł wiadomości historycznych: lektury popularno-naukowej, opracowań monograficznych, biograficznych itp.

Konfrontacja ujęć faktów historycznych w pamiętnikach, wspomnieniach, w beletrystyce itp. z informacją naukową; dostrzeganie uwarunkowań różnych stanowisk autorów /zabarwienie uczuciowe, tendencyjność itp/.

Systematyzacja wiedzy:

dostrzeganie praw rządzących społeczeństwem, np. prawo zgodności sił wytwórczych ze stosunkami produkcji; sprzeczności klasowe doprowadzają do walk rewolucyjnych i in.

dokonywanie pogłębionej selekcji faktów historycznych, ich hierarchizacja i uogólnienie np. w tematyce dotyczącej Polski Ludowej i powstania systemu krajów socjalistycznych; odkrywanie związków między przeszłością a teraźniejszością np. wpływ Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej na rozwój ruchu rewolucyjnego w Europie po I wojnie światowej i na rozwój walk narodowo-wyzwoleńczych po II wojnie światowej.

Odkrywanie związków między teraźniejszością a przyszłością np. Konferencja w Helsinkach wyznaczyła kierunki, perspektywy współpracy i pokojowego współistnienia państw o różnych ustrojach społecznych i politycznych.

Samodzielne wykorzystywanie wiedzy historycznej uprzednio zdobytej w nowych sytuacjach poznawczych.

Wygłaszanie referatu opracowanego samodzielnie, umiejętność polemiki, oraz umiejętność uzupełniania referatu dodatkowymi wyjaśnieniami.

Z a j ę c i a f a k u l t a t y w n ą

/tematyka przykładowa/

Osiągnięcia polskiej nauki i techniki w PRL.

Walka o utrwalenie władzy ludowej w naszej miejscowości /regionie/.

Polacy na szerokim świecie /dzieje Polonii/.

Historia lotów kosmicznych.

Nauka w służbie pokoju.

ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU

Program historii obejmuje dwa szczeble: propedeutyčno-epizodyczny w klasie IV oraz systematyczny, w układzie liniowym w klasach V-X. Kurs propedeutyčno-epizodyczny jest ujęty w formę obrazów z dziejów ojczystych. Dobór i układ materiału w klasie IV ma umożliwić kształtowanie wyobraźni historycznej uczniów i budzić zainteresowania przedmiotem. Pierwsze tematy stanowią pewną kontynuację wiadomości zdobytych w poprzednich klasach, a jednocześnie mają na celu ułatwić uczniom rozumienie zdarzeń i faktów historycznych z bliższej i dalszej przeszłości. Tematy ułożone są według następstwa czasowego, w formie obrazów, ilustrujących wydarzenia historyczne umieszczone na odpowiednio zarysowanym tle historycznym. W doborze materiału dominują wiadomości z zakresu dziejów kultury i cywilizacji oraz wiadomości o bohaterach narodowych i wybitnych Polakach, którzy odegrali istotną rolę w dziejach państwa i narodu polskiego.

Nauczanie systematyczne historii obejmuje klasy V-X, realizuje się je w wymiarze 2 godzin tygodniowo w klasach V-IX, a w klasie X - 1 godziny tygodniowo. Dyrektor szkoły może - o ile na to pozwolą warunki organizacyjne i kadrowe - zalecić realizację programu w klasie X tylko w pierwszym półroczu w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Materiał nauczania jest ujęty zagadnieniowo-chronologicznie z zachowaniem cesur i periodyzacji zgodnie z wymogami współczesnej historiografii marksistowskiej. Dzieje Polski są integralnie związane z dziejami powszechnymi. Program ujmuje najważniejsze elementy procesu dziejowego od starożytności po czasy współczesne. W celu stworzenia warunków, umożliwiających przygotowanie do zrozumienia współczesności, przyjęto w budowie programu jako zasadę prezentacji i interpretacji materiału nauczania w coraz bardziej systematycznym i szczegółowym ujęciu w miarę zbliżania się ku współczesności.

W klasie V, obejmującej kurs historii starożytnej i wczesnego średniowiecza, istotną rolę odgrywa ujęcie tematyki z przewagą historii kultury nad historią polityczną. W ograniczonym zakresie wprowadza się problematykę społeczno-ustrojową z uwagi na stopień jej trudności. Jest ona rozwijana i pogłębiana stopniowo w klasach następnych tak, aby uczniowie mogli gruntownie zapoznać się z formacjami społeczno-ustrojowymi i politycznymi. W klasach niższych materiał nauczania ujmuje się w sposób narracyjno-opisowy, a w klasach wyższych - genetycznie i problemowo. Stosownie do zasady stopniowania trudności i zgodności metod z charakterem materiału realizacja programu wymaga stosowania przez uczniów coraz bardziej samodzielnych metod pracy.

Program uwzględnia, oprócz tematyki lekcyjnej również problematykę zajęć fakultatywnych, pozwalających na pełniejszą indywidualizację procesu nauczania i zaspokajanie potrzeb w zakresie zainteresowań historycznych uczniów. Zajęcia fakultatywne umożliwiają pogłębienie wiedzy z zakresu historii

regionalnej oraz innych zagadnień historycznych, pomogą w usuwaniu luk, których nie sposób wypełnić w programie szkolnym, np. w utrwalaniu i pogłębieniu wiedzy z zakresu spraw ustrojowo-społecznych wcześniejszych okresów historycznych /starożytność, średniowiecze i in./ Program historii zakłada pełne wykorzystanie ideowo-wychowawczych walorów tkwiących w marksistowskim pojmowaniu dziejów przez ukazanie prawidłowości procesu dziejowego, praw rozwoju społecznego, kształtowanie się formacji społeczno-ustrojowych, elementów walki klasowej, genezy klasy robotniczej i rewolucyjnego ruchu robotniczego, genezy socjalizmu. Dobór i układ materiału pozwala na ukazanie genezy Polski Ludowej, przemian jakie się dokonały w Polsce i jakie zachodzą dziś na etapie budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego. Można i należy ukazać na wybranym materiale historycznym założenia ideowo-wychowawcze kształcenia i wychowania socjalistycznego młodzieży.

Aspekty ideowe programu historii są integralnie związane z patriotyczną edukacją młodzieży. Kształtowaniu i rozwijaniu postaw i uczuć patriotycznych służy zapoznanie uczniów z przeszłością państwa i narodu polskiego, jego najwybitniejszymi osiągnięciami, z blaskami i cieniami przeszłości, tradycjami postępowymi oraz walką wielu pokoleń Polaków o wyzwolenie narodowe i społeczne. Ścisłe powiązanie dziejów ojczystych z powszechnymi służy ukazaniu miejsca Polski w świecie i związków narodu i państwa polskiego z innymi narodami i państwami, a w dziejach najnowszych ścisłych powiązań z dziejami wspólnoty państw socjalistycznych. Zarówno w historii ojczystej, jak i powszechnej eksponowane są aspekty, służące kształtowaniu postaw internacjonalistycznych.

Program historii jest skorelowany z innymi przedmiotami humanistycznymi i społecznymi, zwłaszcza językiem polskim, geografią, plastyką, muzyką, propedeutyką nauki o społeczeństwie, obronnością kraju oraz z elementami historii nauki i techniki zawartymi w innych przedmiotach nauczania. Korelacja powinna znaleźć wyraz również w metodach pracy nauczyciela.

Na szczeblu nauczania początkowego na lekcjach języka polskiego uczeń zapoznaje się z elementami wiedzy historycznej oraz nabywa umiejętności w zakresie posługiwania się podręcznikiem. Na szczeblu nauczania epizodycznego historii w klasie IV dużą pomocą i wsparciem jest równoległe nauczanie geografii, na której lekcjach uczniowie zapoznają się z mapą Polski, przyswajają umiejętności posługiwania się mapą. Również programy: muzyki i języka polskiego uwzględniają treści i umiejętności istotne dla edukacji historycznej. Korelacja historii z geografią występuje również w klasach V-VIII; jest możliwość synchronizacji tematycznej, np. historia starożytnej Grecji i Rzymu może być zsynchronizowana z programem geografii powszechnej w klasie V. Niektóre utwory muzyczne, zwłaszcza pieśni, występujące w programie muzyki, są dobrane zgodnie z celami wychowania patriotycznego. Dotyczą one faktów i wydarzeń oraz postaci historycznych i mogą być

wykorzystane w toku nauczania historii.

Bardziej skomplikowana jest korelacja, w sensie synchronizacji historii z językiem polskim, szczególnie z elementami nauki o literaturze, ponieważ kurs historyczno-literacki nie pokrywa się z programem historii. Niemniej, istnieją możliwości korelacji między tymi przedmiotami przede wszystkim w zakresie umiejętności oraz metod nauczania. Historia najnowsza i współczesna jest skorelowana z elementami wiedzy o kulturze współczesnej, występującymi w ramach języka polskiego. Tematyka historyczna łączy się natomiast ściśle z problematyką propedeutyki nauki o społeczeństwie.

Ze szkolną edukacją historyczną łączy się edukacja paralelna i permanentna. Środki masowego przekazu, a zwłaszcza telewizja, radio, film dokumentalny, masowe wydawnictwa książkowe oraz prasa powinny w swoich planach perspektywicznych uwzględnić problematykę historyczną pod kątem uzupełniania, pogłębiania i rozszerzania wiedzy uczniów. W przypadku programów radiowych i telewizyjnych istnieją możliwości nawet synchronizacji tematycznej. Historyczne audycje radiowe i telewizyjne mają być dodatkowym źródłem wiedzy historycznej, stać się istotnymi środkami dydaktycznymi w procesie pogłębiania wiedzy historycznej.

Przed rozpoczęciem nauczania historii należy dokonać analizy dydaktycznej i merytorycznej programu nauczania historii w kontekście zadań całej szkoły oraz w korelacji z innymi przedmiotami humanistycznymi i społecznymi. W toku planowania zajęć należy przewidzieć czas na lekcje powtórzeniowe, podsumowujące i syntetyzujące. W nauczaniu historii mają one bowiem istotne znaczenie. Metody nauczania historii uwzględnić powinny dwie zasadnicze sprawy: pracę z nowym materiałem i utrwalenie, a w klasach wyższych nowe wiadomości łączyć się będzie z syntezą. Dobór metod nauczania jest ściśle związany z charakterem materiału oraz z możliwościami poznawczymi uczniów i stopniem ich rozwoju umysłowego. Istotne znaczenie ma stopniowe wprowadzenie różnych metod nauczania historii, poczynając od prostych i łatwych wymagających coraz większej samodzielności uczniów. Już na niższym szczeblu nauczania historii należy wdrożyć uczniów do umieszczania faktów i wydarzeń historycznych w czasie i przestrzeni. Kanon: co, kto, kiedy i gdzie, a w starszych klasach z jakimi skutkami jest elementarnym wymogiem prawidłowego nauczania historii i wdrażania uczniów do samodzielnego uczenia się. W klasach niższych dominować będzie pogadanka, stopniowo jednak należy wprowadzać metody pracy z podręcznikiem w zapoznawaniu z nowym materiałem nauczania. Stopniowo również przez coraz większe różnicowanie metod nauczania należy przygotować uczniów do problemowego uczenia się historii. Uczniowie powinni być wdrożeni do różnych form pracy indywidualnej i zespołowej, sprzyja temu w sposób szczególnie pracownia historyczna. W procesie nauczania historii ważne jest wykorzystywanie audycji radiowych i telewizyjnych oraz filmu i innych zwłaszcza obrazowych środków dydaktycznych. Cwiczenia wdrażające uczniów w umiejętność uczenia się historii obejmują: słuchanie

i notowanie informacji nauczyciela, czytanie podręcznika, pozycji lektur pomocniczych oraz tekstów źródłowych, umiejętność korzystania oraz wykonywania linii chronologicznych, tabel synchronizujących wydarzenia: układanie wątków rozwojowych zamkniętych i otwartych z zaznaczeniem epok, okresów, dat bardziej szczegółowych; opanowanie dat wydarzeń przełomowych /w klasach starszych/; czytanie mapy, wykorzystywanie jej jako źródła informacji i ilustracji, analizę map umożliwiającą wyprowadzenie uogólnień.

Prawidłowa organizacja procesu lekcyjnego i pracy domowej uczniów wymaga stosowania różnorodnych form, metod i środków dydaktycznych. Wiąże się to z różnorodnością materiału nauczania oraz różnorodnością treści, wielorakie też są cele nauczania i wychowania w zakresie historii.

Ilustracje, przezrocza, obraz są nieodzowne w pogładowym zapoznawaniu uczniów z bogatymi treściami historii, a szczególnie z elementami dziejów kultury i cywilizacji. Wykorzystanie środków obrazowych w połączeniu z różnymi formami i metodami pracy na lekcji jak: opowiadanie, lektura, dyskusja pozwala na bardziej atrakcyjne zapoznawanie uczniów z różnymi elementami procesu historycznego, oddziaływanie na wyobraźnię i emocje, przyczynia się do kształtowania osobistego stosunku uczniów do zjawisk i postaci historycznych. Istotne miejsce w procesie nauczania historii zajmują muzea historyczne, których, możliwie częste zwiedzanie pozwala na wykorzystanie ich jako bezpośredniego i wymownego źródła informacji. Kształtowanie nawyków korzystania ze zbiorów muzealnych jest istotnym elementem przygotowania uczniów do edukacji permanentnej.

Edukacja permanentna wymaga kształtowania samodzielności uczniów, którą osiąga się między innymi przez organizowanie sytuacji poznawczych umożliwiających dokonywanie analiz porównawczych, wartościowania, abstrahowania i uogólniania, a przejawia się w dyskusji, opracowaniu referatów, rozwiązywaniu problemów.

Szczególne znaczenie w rozwijaniu samodzielności w procesie poznawczym posiadają zajęcia fakultatywne i kółka zainteresowań w zakresie historii. Zbliżają one uczniów klas starszych do warsztatu pracy historyka i przygotowują również do edukacji permanentnej.

Do sprzętów i środków dydaktycznych wykorzystywanych w nauczaniu historii należą:

Projektor do tablicy świetlnej

Telewizor

Radio

Magnetofon

Rzutnik

Epidiaskop lub episkop

Projektor filmowy

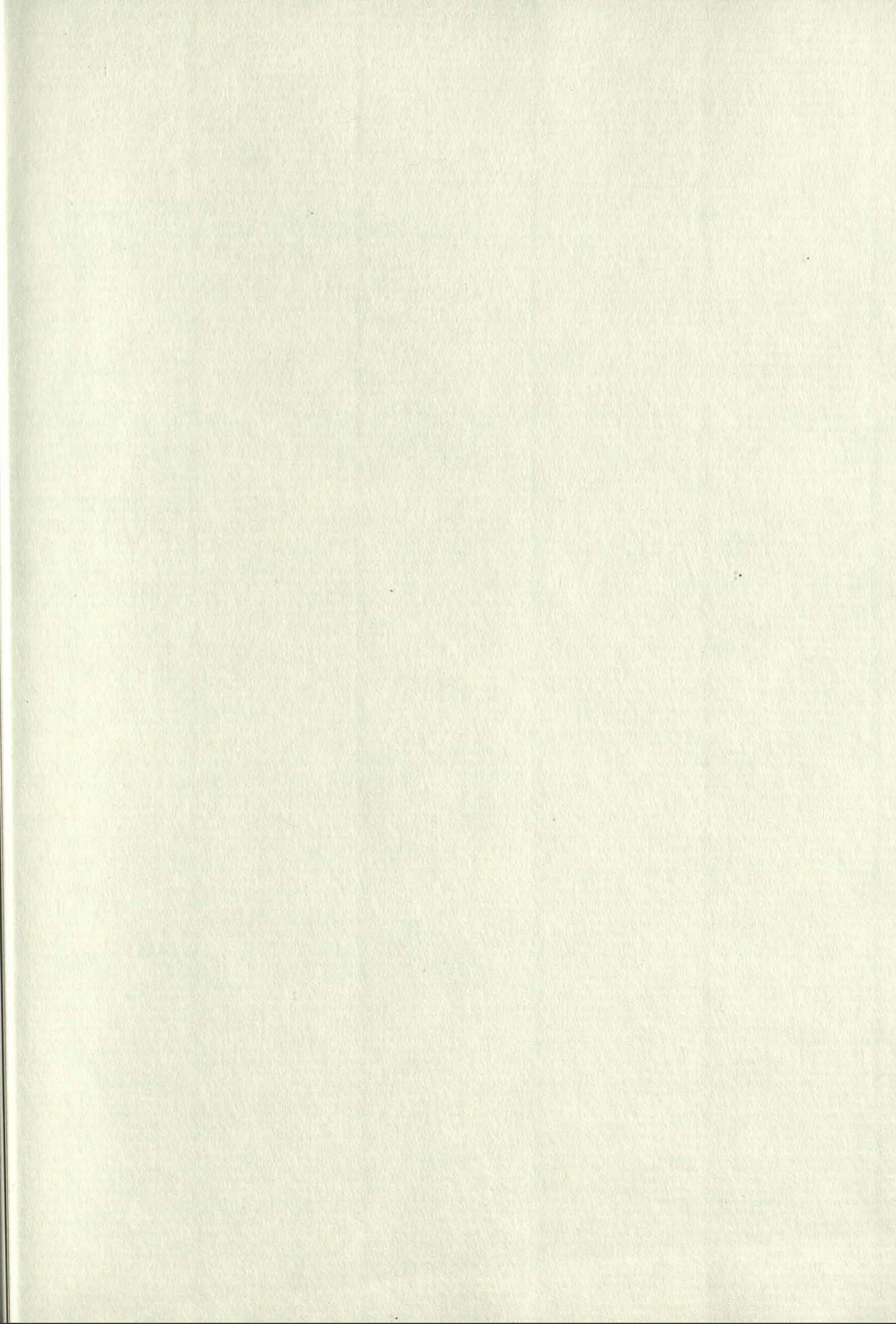
Komplet map historycznych

Mały atlas historyczny

Teksty źródłowe do nauki historii w szkole

Małe roczniki statystyczne

Słowniki historii Polski
Słownik wyrazów obcych
Słownik Wiedzy obywatelskiej
Słownik encyklopedyczny "Polska Ludowa"
Polska 1944-65 /2 tomy/
Konstytucja PRL
Statut PZPR
"Mówią wieki" /w prenumeracie/
Kwartalnik Historyczny
Nowe Drogi
Z pola walki
Seria: Wielkie wydarzenia i konflikty
Seria: Bitwy - Kampanie - Przywódcy
Seria: Biblioteka Wiedzy Historycznej
Wydawnictwa popularno-naukowe /zatw.do bibliotek szkolnych/
Inne publikacje takich wydawnictw, jak: "Czytelnik", "Iskry",
Omega, MON, WSiP
Wydawnictwa regionalne
Manifest Komunistyczny
W.I.Lenin - Marks - Engels - Marksizm
Wydawnictwa albumowe dotyczące sztuki
Teki portretów /sławni Polacy, przywódcy ruchu robotniczego,
poczet królów itp./
Reprodukcje malarstwa historycznego
Reprodukcje zabytków architektonicznych
Przeźrocza
Filmy
Modele /grody, zamki/
Zbiory przedmiotów o wartości historycznej
Teki materiałów prasowych o wartości historycznej /gromadzo-
nych przez uczniów
? _bumy ew, gazetki dotyczące wydarzeń historycznych lub
historii sztuki /wykonane przez uczniów/
Tablice graficzne /z zakupu "Cezas"/
Tablice graficzne /produkcji uczniów/
Prasa - dzienniki - tygodniki

Instytut Programów Szkol.
Historia

Warszawa: 1975.

Kopie

PL

6.06.1994

1

6

SB 94/1595

